

Panowanie Aleksandra Wielkiego

Panowanie Aleksandra Wielkiego

Vangelis Moustakas, „Pomnik Aleksandra Wielkiego”, 1974 r., Saloniki, Grecja, online-skills, CC BY 3.0
Źródło: Vangelis Moustakas, *Pomnik Aleksandra Wielkiego*, 1974, Rzeźba, Saloniki, Grecja, dostępny w internecie:
<https://stock.adobe.com/pl/images/night-view-of-the-statue-of-alexander-the-great-in-thessaloniki-greece/245016062>
[dostęp 3.10.2022], licencja: CC BY 3.0.

Ważne daty

338 r. p.n.e. – bitwa pod Cheroneą, zwycięstwo Filipa II nad Atenami i Tebami.

337 r. p.n.e. – powstanie Związku Korynckiego.

336 r. p.n.e. – śmierć Filipa II Macedońskiego.

334 r. p.n.e. – początek wyprawy przeciw Persom, bitwa nad rzeką Granikos.

333 r. p.n.e. – bitwa pod Issos.

331 r. p.n.e. – bitwa pod Gaugamelą.

326 r. p.n.e. – bitwa nad rzeką Hydaspes.

323 r. p.n.e. – śmierć Aleksandra Macedońskiego.

Nauczysz się

- Umiejszczać w czasie okres panowania Aleksandra Wielkiego.
- Wskazywać na mapie zasięg imperium Aleksandra.
- Opowiadać o znaczeniu podbojów Aleksandra Wielkiego dla późniejszych dziejów Europy.

- Wyjaśniać specyfikę kultury hellenistycznej.

Panowanie Filipa Macedońskiego

Macedonia od VII wieku p.n.e. rządzona była przez dynastię Argeadów. Państwo to, choć kulturowo zbliżone do greckich miast-państw, było jednak traktowane z rezerwą przez Hellenów. Do IV wieku p.n.e. nie odgrywało również istotnej roli. Zdecydowany wzrost znaczenia Argeadów nastąpił za panowania **Filipa II**, który objął władzę nad krajem po nieudanych rządach swojego zmarłego brata Perdikkasa III. Filip rozpoczął swoje rządy od gruntownej reformy armii. Wzorując się na rozwiązaniach greckich, wprowadził m.in. **falangę macedońską**. Charakterystycznym uzbrojeniem piechurów w ramach szyku była 5-metrowa włócznia – **sarissa**, dłuższa od tych, które wcześniej stosowali w falandze Grecy. Macedońska odmiana szyku była bardziej mobilna. Falangę osłaniali również lekkobrojni piechurzy – **peltaści**, wyposażeni w krótkie oszczepy, którymi rzucali w przeciwnika. Z rozkazu Filipa rozwijano także technikę budowy machin oblężniczych oraz flotę. Po tak zasadniczych zmianach w armii, Filip był gotowy do podboju Hellady.

Edmund Ollier, „Falanga macedońska”, 1882 r., ilustracja z: „Cassell's illustrated universal history”, s. 469, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Macedonian_phalanx.jpg), domena publiczna

Źródło: Edmund Ollier, *Falanga macedońska*, 1882, Ilustracja, dostępny w internecie:

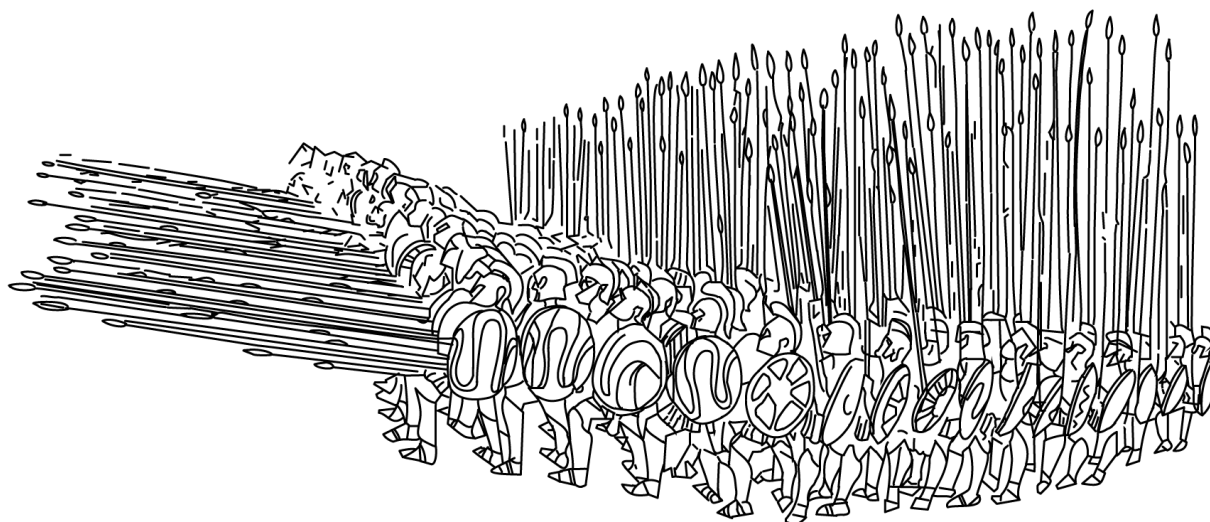
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Macedonian_phalanx.jpg [dostęp 13.04.2021], domena publiczna. Skan z książki, wersja elektroniczna: <https://archive.org/details/cassellsillustr02olligoog/page/n491/mode/1up>.

Gunnar Bach Pedersen (fotograf), Rzeźba głowy Filipa II, króla Macedonii, ok. 336 r. p.n.e., Głiptoteka Ny Carlsberg, Kopenhaga, Dania, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Filip_II_Macedonia.jpg), domena publiczna

Źródło: Gunnar Bach-Pedersen, *Popiersie Filipa II, króla Macedonii*, 336, Rzeźba, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Filip_II_Macedonia.jpg [dostęp 13.03.2021], domena publiczna.

Władca Macedonii znał dobrze obyczaje Greków i ich taktykę wojenną, ponieważ przez kilka lat był zakładnikiem w Tebach. Posiadając odpowiednią wiedzę, wszedł w strategiczny sojusz z Tesalią, podporządkował sobie Trację i wkrótce zaczął zagrażać najsilniejszym greckim miastom-państwom. Rosnące niebezpieczeństwo spowodowało, że Ateny i Teby zawarły sojusz przeciwko Filipowi. Do najważniejszego starcia doszło **w 338 r p.n.e. pod Cheroneą**. Władca Macedonii pokonał Tebańczyków i Ateńczyków i stał się hegemonem Hellady.

Falanga macedońska, online-skills, CC BY 3.0; opracowano na podstawie: *Macedonian phalanx*, 1984 r., ilustracja z May, Elmer; Stadler, Gerald; Votaw, John; Griess, Thomas, „Ancient and Medieval Warfare: The History of the Strategies, Tactics, and Leadership of Classical Warfare”, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Makedonische_phalanx.png), domena publiczna

Źródło: online-skills, *Falanga macedońska*, 1984, Ilustracja, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Makedonische_phalanx.png [dostęp 13.04.2021], domena publiczna. opracowano na podstawie: *Macedonian phalanx*, 1984 r., ilustracja z May, Elmer; Stadler, Gerald; Votaw, John; Griess, Thomas, „Ancient and Medieval Warfare: The History of the Strategies, Tactics, and Leadership of Classical Warfare.

Filip zwołał przedstawicieli państw greckich do Koryntu i powołał **symmachię** zwaną **Związkiem Korynckim**, której odtąd przewodzić miał on sam. Członkowie związku podjęli również decyzję o zorganizowaniu wyprawy przeciw Persom. Jej oficjalnym powodem miało być pomszczenie zniszczenia Aten przez Kserksesa podczas wojen perskich. W rzeczywistości jednak, plan podboju imperium perskiego stanowił bardziej wyraz wielkich ambicji króla Macedonii niż wspólnej woli sprzysiężonych państw greckich. Ostatecznie Filip Macedoński zginął w zamachu na krótko przed rozpoczęciem kampanii.

Podboje Aleksandra

Syn Filipa, Aleksander objął panowanie w wieku 20 lat, otoczony dworem i dowódcami swojego ojca. Od najmłodszych lat był jednak starannie przygotowywany do objęcia rządów, swoją edukację zawdzięczał m.in. sprowadzonemu do Pelli **Arystotelesowi**. Początek wyprawy przeciw Persom miał miejsce dwa lata po śmierci Filipa w 334 r. p.n.e. Podczas tych dwóch lat Aleksander potwierdził swoje prawo do panowania i kierowania Związkiem Korynckim. Stłumił także bunt Tebańczyków i dla przykładu doszczętnie zniszczył miasto.

Charles de Brun, „Bitwa pod Granikiem”, 1665 r., Luwr, Paryż, Francja, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Charles_Le_Brun,_Le_Passage_du_Granique,_1665.png), domena publiczna

Źródło: Charles de Brun, *Bitwa pod Granikiem*, 1665, Olej na płótnie, Luwr, Paryż, Francja, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Charles_Le_Brun,_Le_Passage_du_Granique,_1665.png [dostęp 13.04.2021], domena publiczna.

W początkowym etapie wyprawy wojska Aleksandra opanowały zachód Azji Mniejszej po zwycięskim starciu **nad rzeką Granikos (334 r. p.n.e.)**. Podczas bitwy nieobecny był król perski **Dariusz III**, który dopiero w 333 r. p.n.e. wyruszył z Babilonu. Na jesieni do spotkania obu władców doszło **pod Issos**, gdzie armia perska, wspomagana siłami greckich najemników, miała z początku zdecydowaną przewagę. Wówczas Aleksander, wraz z oddziałem **hetajrów** (doborowej jazdy) podjął próbę bezpośredniego ataku na samego Dariusza, co zmusiło perskiego władcę do ucieczki z pola bitwy. Wywołane w ten sposób zamieszanie spowodowało odwrót armii perskiej i doprowadziło do zwycięstwa Macedończyków.

Jan Bruegel Starszy, „Bitwa pod Issos” (detal), 1602 r., Luwr, Paryż, Francja, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:0_La_Bataille_d%27Issus_-_Jan_Brueghel_I%27Ancien_(d%C3%A9tail).JPG), domena publiczna
 Źródło: Jan Bruegel Starszy, *Bitwa pod Issos*, 1602, Olej na płótnie, Luwr, Paryż, Francja, dostępny w internecie: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:0_La_Bataille_d%27Issus_-_Jan_Brueghel_I%27Ancien_\(d%C3%A9tail\).JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:0_La_Bataille_d%27Issus_-_Jan_Brueghel_I%27Ancien_(d%C3%A9tail).JPG) [dostęp 13.04.2021], domena publiczna.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PEZXVY9zm>

Mozaika pod tytułem „Bitwa pod Issos” przedstawiająca starcie Aleksandra z Dariuszem, odnaleziona w 1831 roku podczas wykopalisk w Pompejach. Stanowi prawdopodobnie rzymską kopię obrazu Filoksenosa z Eretrii, który w czasach hellenistycznych przedstawił spotkanie dwóch władców na polu bitwy. Pierwotny obraz został wykonany na zlecenie Kasandra, jednego z diadochów. Mozaika ma prawie trzy metry szerokości i ponad pięć metrów długości, Narodowe Muzeum Archeologiczne, Neapol, Włochy, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexandermosaic.jpg), CC BY-SA 3.0

Źródło: Magrippa, *Mozaika pod tytułem „Bitwa pod Issos” przedstawiająca starcie Aleksandra z Dariuszem*, Mozaika, Narodowe Muzeum Archeologiczne, Neapol, dostępny w internecie: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexandermosaic.jpg> [dostęp 1.02.2022], licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 1

Uzasadnij w krótkiej notatce celowość zamieszczenia na pancerzu Aleksandra Wielkiego głowy Gorgony.

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 2

Odpowiedz na pytanie, skąd badacze mozaiki wysnuli wniosek, że ukazuje ona batalię pod Issos?

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

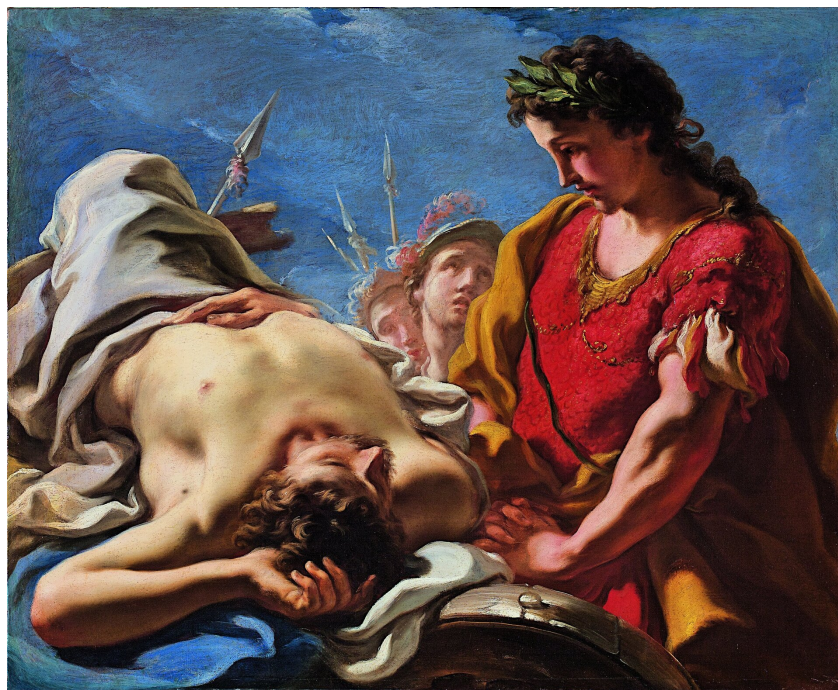
Polecenie 3

Na podstawie multimedium dokonaj krótkiego opisu przebiegu końcowego etapu bitwy pod Issos.

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Następnie Aleksander podążył na południe, zajmując Tyr oraz Egipt, będący wcześniej perską [satrapią](#). Wówczas założył także pierwszą z wielu [Aleksandrii](#), nadając miastu swoje imię. Aleksandria w Egipcie miała stać się w późniejszych wiekach jednym z najważniejszych ośrodków hellenistycznej kultury, głównie za sprawą założonej tam później słynnej biblioteki.

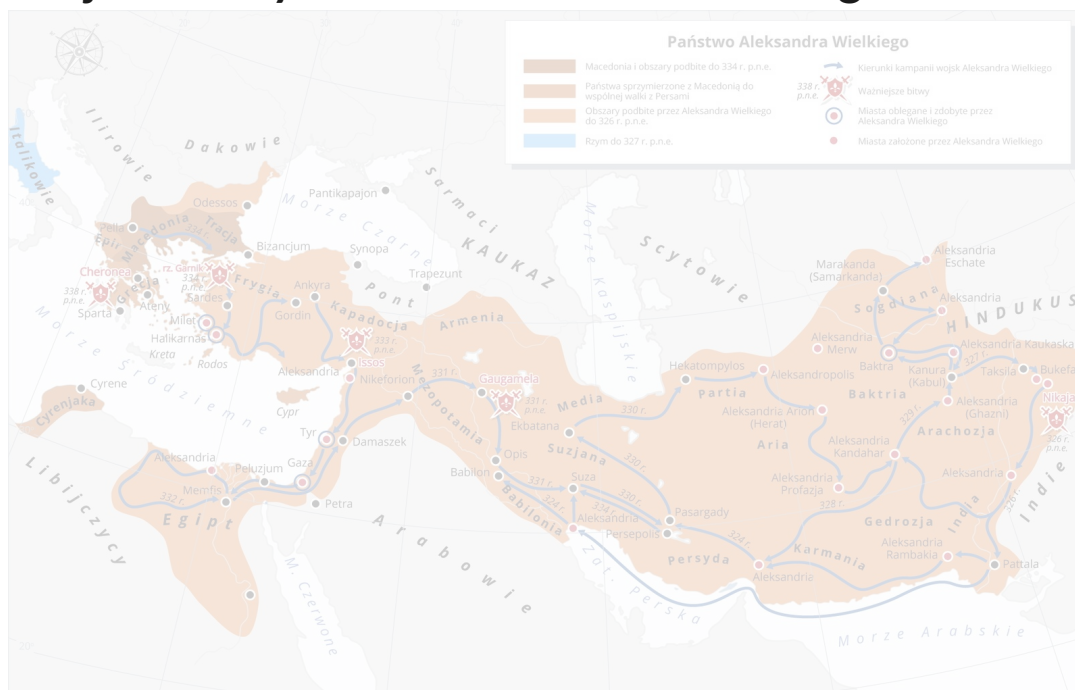
Do kolejnego wielkiego starcia dwóch armii doszło w roku 331 p.n.e. pod Gaugamelą, gdzie Aleksander jeszcze raz był górą, ponownie zmuszając króla Dariusza do ucieczki. Zwycięzca nie podążył od razu za uciekającym perskim władcą. Najpierw wojska Aleksandra zajęły kolejno ośrodki – Babilon, Suzę i Persepolis. Dopiero potem syn Filipa udał się do wschodnich satrapii w poszukiwaniu Dariusza. Zanim go odnalazł, wielki król Persji został zdradzony i zabity przez jednego ze swoich poddanych.

Giovanni Antonio Pellegrini, „Aleksander i ciało Dariusza”, 1708 r., Muzeum Kunstpalast, Düsseldorf, Niemcy, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giovanni_Antonio_Pellegrini_-_Alexander_at_the_Corpe_of_the_Dead_Darius_-_Google_Art_Project.jpg), domena publiczna

Źródło: Giovanni Antonio Pellegrini, *Aleksander i ciało Dariusza*, 1708, Olej na płótnie, Muzeum Kunstpalast, Düsseldorf, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giovanni_Antonio_Pellegrini_-_Alexander_at_the_Corpe_of_the_Dead_Darius_-_Google_Art_Project.jpg [dostęp 13.04.2021], domena publiczna.

Najważniejsze bitwy Aleksandra Macedońskiego z Persami

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PEZXVY9zm>

Najważniejsze bitwy Aleksandra Macedońskiego z Persami, online-skills. CC BY 3.0

Źródło: online-skills, *Najważniejsze bitwy Aleksandra Macedońskiego z Persami*, Ilustracja, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 4

Odpowiedz na pytanie, gdzie i kiedy rozegrała się bitwa, w której władca Macedonii Filip pokonał Ateńczyków.

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 5

Wypisz, które obszary Aleksander Macedoński zdołał opanować przed ostatecznym pokonaniem i śmiercią Dariusza III.

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 6

Odpowiedz na pytanie, podczas jakiej bitwy spotkali się osobiście królowie Aleksander Wielki i Dariusz?

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Wielkie imperium Aleksandra

Po wojnie z Dariuszem III, Aleksander był władcą Macedonii, Hellady, Egiptu i obszarów dawnego imperium Achemenidów. Do sprawnego zarządzania tak wielkim obszarem potrzeba było odważnych decyzji politycznych. Król nie bał się czynić śmiałych gestów - przyjmował obyczaje swoich nowych poddanych, dopuścił do orientalizacji ceremoniału. Włączał również irańskich żołnierzy do swoich oddziałów. Z czasem wśród otoczenia władcy zaczęły pojawiać się głosy krytyki i sprzeciwu. Aleksander poślubił nawet Roksanę, córkę jednego ze wschodnich magnatów. Jednocześnie planował dalszy pochód na wschód, do

Indii. Wojsko dotarło do Pendżabu, gdzie **nad rzeką Hydaspes** w roku 326 p.n.e. pokonano tamtejszego władcę **Porosa**. Pokonany król miał uciekać przed Macedończykami na słoniach. Bitwa nad Hydaspesem stanowiła wspaniałe taktyczne zwycięstwo Aleksandra.

PHGCOM (fotograf), Moneta przedstawiająca Aleksandra Wielkiego i króla Porosa na słoniach, ok. 322 r. p.n.e.,
wikimedia.org, domena publiczna

Źródło: PHGCOM, *Moneta przedstawiająca Aleksandra Wielkiego i króla Porosa na słoniach*, Moneta, dostępny w internecie:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexander_the_Great_fighting_King_Porus.jpg [dostęp 13.04.2021], domena publiczna.

Niedługo później, w okolicach rzeki Bjas, żołnierze odmówili królowi dalszego marszu, zmuszając go do powrotu do Suzy. Okres podbojów na wschodzie zakończył się w roku 324 p.n.e., lecz Aleksander planował już kolejne kampanie, tym razem na zachód od Macedonii i Hellady. Do wyprawy jednak nigdy nie doszło – wielki zdobywca nagle zachorował i zmarł w 323 r. p.n.e. Do dziś nie jest jasne, co stanowiło przyczynę śmierci.

Popiersie umierającego Aleksandra Wielkiego, II w. p.n.e., Narodowe Muzeum Azerbejdżanu, Baku, Azerbejdżan, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dying_Alexander.jpg), CC BY-SA 3.0

Źródło: Urek Meniashvili, *Popiersie umierającego Aleksandra Wielkiego*, Rzeźba, Narodowe Muzeum Azerbejdżanu, Baku, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dying_Alexander.jpg [dostęp 13.04.2021], licencja: CC BY-SA 3.0.

Następcy Aleksandra i kultura hellenistyczna

Po śmierci Aleksandra rozpoczął się okres walki o sukcesję pomiędzy jego dowódcami, określanymi w historii jako **diadochowie**. W wyniku rywalizacji wielkie imperium rozpadło się, a w jego miejscu powstały nowe monarchie, zwane hellenistycznymi. Egipt opanował **Ptolemeusz** z rodu Lagidów (tę monarchię określa się także państwem Ptolemeuszy). Macedonia rządzona była odtąd przez Antygonidów (od imienia dowódcy **Antygonosa**), natomiast dawna Persja przez Seleukidów (od **Seleukosa**). Funkcjonujące na tych obszarach greckie miasta-państwa stały się zależne od rządów dziedzicznych dynastii. W ten sposób rozpoczął się czas, nazywany w historii okresem hellenistycznym. W wyniku podbojów Aleksandra, kultura grecka zbliżyła się z cywilizacjami Wschodu (synkretyzm kulturowy), Egipt i Persja zaczęły przyjmować greckie wzorce. W hellenistycznych państwach zaczął dominować jeden język grecki w uproszczonym, wspólnym dialekcie (z greckiego: koinē). Wpływowe ośrodki, takie jak Aleksandria i Pergamon z wielkimi bibliotekami, skupiały twórców nauki i sztuki. Rozwijały się badania nad literaturą (początki filologii jako nauki), studia filozoficzne, pojawili się pisarze eksperymentujący i tworzący nowe gatunki oraz nowe formy wyrazu w sztuce. Bogatą i różnorodną kulturę tego okresu określamy mianem kultury hellenistycznej. Za kres czasów hellenistycznych powszechnie uznaje się podporządkowanie Egiptu przez Rzym, co nastąpiło w roku 30 p.n.e.

Podsumowanie życia Aleksandra Wielkiego – film

Polecenie 7

Wyjaśnij, jakie były najważniejsze przyczyny sukcesów militarnych Aleksandra Macedońskiego?

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 8

Podaj wymienione w materiale filmowym możliwe przyczyny śmierci Aleksandra Wielkiego.

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 9

Sporządź krótką notatkę dotyczącą losów syna Aleksandra Wielkiego oraz baktryjskiej księżniczki Roksany – Aleksandra IV.

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Podsumowanie

Postać Aleksandra Wielkiego inspirowała i rozbudzała wyobraźnię ludzi we wszystkich późniejszych epokach. Ten młody następca tronu w ciągu kilkunastu lat swoich rządów dokonał czegoś, co nie udało się nikomu wcześniej i nikomu po nim. Jako dowódca podbił niemal cały znany dotąd świat na wschód od Hellady. Wśród sobie współczesnych i potomnych zasłużył nie tylko na pamięć i uwielbienie. Połączył on Zachód ze Wschodem, trwale wpłynął na rozwój i szerzenie kultury greckiej, doczekał się również ubóstwienia. Odtąd zawsze już wymieniany będzie wśród najwybitniejszych dowódców i władców w historii świata.

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Zdecyduj, które zdania są prawdziwe, a które fałszywe.

PRAWDA

Sarissa to długa włócznia, wykorzystywana przez macedońskich piechurów

FAŁSZ

Filip II dokonał udanej wyprawy przeciw królowi perskiemu Dariuszowi III

Filip II zreformował armię i stosował szyk bojowy zwany falangą macedońską

W bitwie pod Cheroneą wojska Filipa II poniosły porażkę w walce z Atenami i Tebami

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 2

Do miejsc walk Macedończyków przyporządkuj odpowiednie daty.

Granikos

333 r. p.n.e.

Gaugamela

338 r. p.n.e.

Issos

334 r. p.n.e.

Cheronea

331 r. p.n.e.

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Do ilustracji dobierz odpowiedni podpis.

Falanga macedońska

Peltasta

Hetajrowie

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 4

Zaznacz prawidłową odpowiedź. Hetajrowie to określenie:

☐ Lekkozbrojnych piechurów

☐ Doborowej jazdy

☐ Ciężkozbrojnych piechurów

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Zaznacz prawidłową odpowiedź. Nauczycielem Aleksandra Wielkiego był:

☐ Arystoteles

☐ Sokrates

☐ Platon

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

Zdecyduj, które zdania są prawdziwe, a które fałszywe.

PRAWDA

Aleksander zginął pchnięty
nożem przez jednego ze swoich
dowódców

FAŁSZ

Aleksander poślubił księżniczkę
baktryjską Roksanę

W bitwie nad rzeką Hydaspes
Macedończycy ponieśli klęskę

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 7

Połącz opisy wydarzeń, z bitwą, której dotyczą. Cytowane fragmenty pochodzą z „Żywotów sławnych mężów” Plutarcha (Plutarch z Cheronei, „Żywoty sławnych mężów”, tłumaczenie: Tadeusz Sinko, Wrocław 1955).

„Tymczasem Aleksander, skoro tylko opanował całą część kraju aż do Eufratu, ruszył bezzwłocznie przeciw Dariuszowi, który także szedł już na jego spotkanie, prowadząc z sobą milionową armię (...) i przyszło między nimi do wielkiej bitwy (...).”

Bitwa pod Cheroneą

„Zaraz też zorientował się Poros, że to sam Aleksander przeszedł już na drugą stronę. Ruszył zatem przeciw niemu z całą swą armią, pozostawiając nieliczne oddziały na brzegu celem przeszkadzania Macedończykom w przeprawie.”

Bitwa pod Gaugamelą

„Brał też [Aleksander] udział w bitwie (...) przeciw wojskom helleńskim i pierwszy — jak podają — uderzył w tzw. święty hufiec tebański (...). Wszystko to zyskiwało mu, jak było widać, niezwykłą miłość ze strony ojca, który cieszył się nawet, że Macedończycy nazywają Aleksandra królem, a jego samego — wodzem.”

Bitwa pod Hydaspesem

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 8

Uzasadnij wybór, jakiego dokonałeś w ćwiczeniu 7. Jakie informacje w tekście źródłowym pomogły Ci prawidłowo rozpoznać wydarzenia z poprzedniego ćwiczenia?

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 9

Uzereguj chronologicznie poniższe wydarzenia, związane z panowaniem Filipa II i Aleksandra.

Zajęcie Egiptu przez Aleksandra

Śmierć Dariusza III

Śmierć Filipa II

Śmierć Aleksandra

Bitwa nad rzeką Hydaspes

Bitwa pod Cheroneą

Początek wyprawy przeciw Persom

Utworzenie Związku Korynckiego

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 10

Przyporządkuj postać historyczną do opisu.

Filip II

Jeden z dowódców Aleksandra, po jego śmierci zaczął panować w Egipcie

Ptolemeusz I

Wybitny filozof grecki, uczeń Platona, nauczyciel Aleksandra Macedońskiego

Poros

Ostatni władca Persji z dynastii Achemenidów

Dariusz III

Król Macedonii, ojciec Aleksandra

Arystoteles

Władca indyjski, pokonany przez Aleksandra nad rzeką Hydaspes

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Na XVI-wiecznej ilustracji przedstawiono tzw. „trzech bohaterów pogańskich”. Ułóż puzzle i rozpoznaj przedstawione postaci. Wy tłumacz, dlaczego akurat te trzy osoby były w późniejszych wiekach razem przedstawiane i wspominane?

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Słownik pojęć

Aleksandria

miasto założone przez Aleksandra w 332 r. p.n.e. lub (według niektórych badaczy) rozbudowana na jego rozkaz osada egipska, której nadał swoje imię. W czasach hellenistycznych stanowiła jeden z najważniejszych ośrodków kultury, głównie za sprawą słynnej Biblioteki Aleksandryjskiej. Dziś drugie po Kairze największe miasto w Egipcie.

Antygonos I

jeden z diadochów, dowódców Aleksandra; założyciel dynastii Antygonidów, która w czasach hellenistycznych rządziła Macedonią.

Moneta Antygonosa I, pomiędzy 306–270 r. p.n.e., forumancientcoins.com, CC BY 3.0

Źródło: *Moneta Antygonosa I*, 306, Moneta, dostępny w internecie: <https://www.forumancientcoins.com/catalog/roman-and-greek-coins.asp?param=71048q00.jpg&vpar=552&zpg=82417&fld=https://www.forumancientcoins.com/Coins2/> [dostęp 15.04.2021], licencja: CC BY 3.0.

Arystoteles

wybitny filozof grecki, uczeń Platona, założyciel szkoły filozoficznej o nazwie Lykejon. Został sprowadzony do Pelli, gdzie stał się nauczycielem młodego Aleksandra.

Lysippos, „Popiersie Arystotelesa”, pomiędzy 390–300 r. p.n.e., Luwr, Paryż, Francja, wikimedia.org, CC BY-SA 2.5

Źródło: Lysippos, Eric Gaba, *Popiersie Arystotelesa*, 390, Rzeźba, Luwr, Paryż, Francja, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aristoteles_Louvre.jpg [dostęp 15.04.2021], licencja: CC BY-SA 2.5.

Dariusz III

ostatni władca Persji z dynastii Achemenidów. Został zabity po bitwie pod Gaugamelą przez Bessosa, satrapę Baktrii. Chcąc połączyć rody Achemenidów i Argeadów, Aleksander

poślubił jego córkę.

Magrippa (fotograf), Mozaika przedstawiająca starcie Aleksandra z Dariuszem (detal), Narodowe Muzeum Archeologiczne, Neapol, Włochy, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexandermosaic.jpg), CC BY-SA 3.0

Źródło: Magrippa, *Mozaika przedstawiająca starcie Aleksandra z Dariuszem*, Mozaika, Narodowe Muzeum Archeologiczne, Neapol, Włochy, dostępny w internecie: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexandermosaic.jpg> [dostęp 16.04.2021], licencja: CC BY-SA 3.0.

Diadochowie

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PEZXVY9zm>

Wymowa słowa diadochowie w języku greckim, online-skills, CC BY 3.0

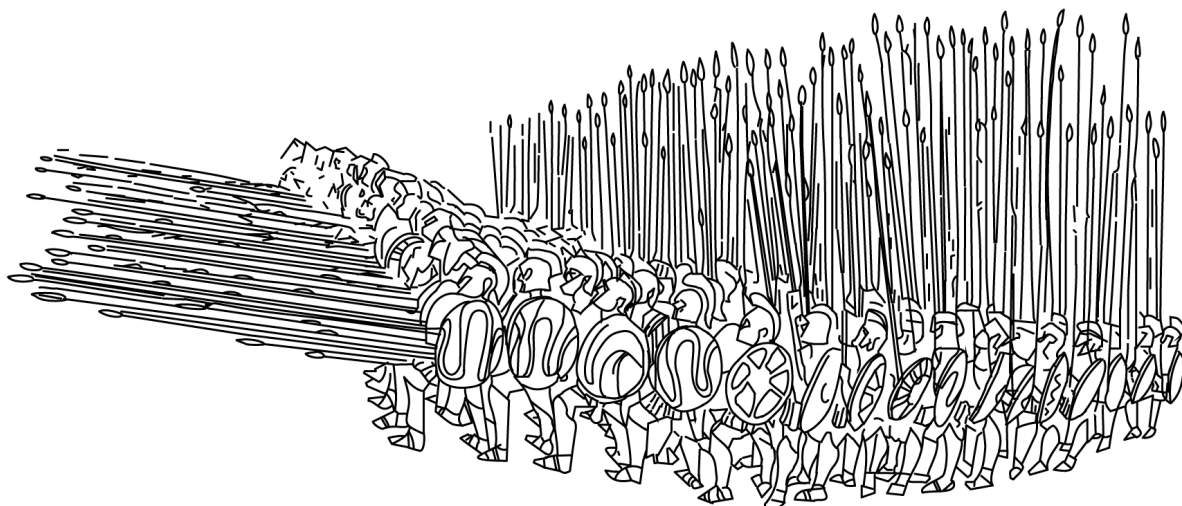
Źródło: online-skills, *Wymowa słowa diadochowie w języku greckim*, licencja: CC BY 3.0.

Nagranie dźwiękowe przedstawia wymowę słowa diadochowie, które w języku greckim brzmi: diadokchos.

(z greckiego: διάδοχος, ó; diādochos – następca), najbliżsi i najważniejsi dowódcy Aleksandra, po jego śmierci rozpoczęli rywalizację o podbite ziemie, którą określa się „wojną diadochów”.

Falanga macedońska

ulepszony przez Filipa II sztyk bojowy, stosowany przez macedońską piechotę, wzorowany na sposobie walki Greków.

Falanga macedońska, online-skills, CC BY 3.0; opracowano na podstawie: Macedonian phalanx, 1984 r., ilustracja z May, Elmer; Stadler, Gerald; Votaw, John; Griess, Thomas, „Ancient and Medieval Warfare: The History of the Strategies, Tactics, and Leadership of Classical Warfare”, wikimedia.org, domena publiczna
 Źródło: online-skills, *Falanga macedońska*, 1984, Ilustracja, dostępny w internecie:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Makedonische_phalanx.png [dostęp 13.04.2021], domena publiczna. opracowano na podstawie: Macedonian phalanx, 1984 r., ilustracja z May, Elmer; Stadler, Gerald; Votaw, John; Griess, Thomas, „Ancient and Medieval Warfare: The History of the Strategies, Tactics, and Leadership of Classical Warfare”.

Filip II

król Macedonii, wybitny strateg, któremu udało się podporządkować greckie miasta-państwa; założyciel Związku Korynckiego, ojciec Aleksandra. Zginął w wyniku zamachu, z ręki jednego z gwardzistów.

Gunnar Bach Pedersen (fotograf), Rzeźba głowy Filipa II, króla Macedonii, ok. 336 r. p.n.e., Glyptoteka Ny Carlsberg, Kopenhaga, Dania, wikimedia.org, domena publiczna

Źródło: Gunnar Bach-Pedersen, *Popiersie Filipa II, króla Macedonii*, 336, Rzeźba, dostępny w internecie:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Filip_II_Macedonia.jpg [dostęp 13.03.2021], domena publiczna.

Hetajrowie

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PEZXVY9zm>

Wymowa słowa hetajrowie w języku greckim, online-skills, CC BY 3.0

Źródło: online-skills, *Wymowa słowa hetajrowie w języku greckim*, licencja: CC BY 3.0.

Nagranie dźwiękowe przedstawia wymowę słowa hetajrowie, które w języku greckim brzmi: hetajros.

(z greckiego: ἑταῖρος ὁ; hetaĩros – towarzysz, przyjaciel) doborowa jazda macedońska, stanowiąca przyboczny oddział władcy i dowodzona przez niego.

THE COMPANIONS

August Pertryl, „Hetajrowie podczas szarży”, 1913 r., ilustracja z: Marshall Monroe Kirkman, „History of Alexander the Great”, 1913 r., s. 107, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Companions_of_Alexander_the_Great.jpg), domena publiczna

Źródło: Marshall Monroe Kirkman, August Pertryl, *Hetajrowie podczas szarży*, 1913, ilustracja, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Companions_of_Alexander_the_Great.jpg [dostęp 16.04.2021], domena publiczna. ilustracja z: Marshall Monroe Kirkman, „History of Alexander the Great”, 1913 r., s. 107.

Peltaści

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PEZXVY9zm>

Wymowa słowa peltaści w języku greckim, online-skills, CC BY 3.0

Źródło: online-skills, *Wymowa słowa peltaści w języku greckim*, licencja: CC BY 3.0.

Nagranie dźwiękowe przedstawia wymowę słowa peltaści, które w języku greckim brzmi: peltastes.

(z greckiego: πελταστής, ὁ; peltastēs) lekkozbrojna piechota grecka, posługująca się krótkimi oszczepami, rzucanymi z dystansu. Charakterystyczna dla wojsk greckich, stosowana także w armii macedońskiej.

Poros

władca indyjski, który stanął do walki z Aleksandrem nad rzeką Hydaspes i poniósł klęskę. W armii Porosa wykorzystywane były słonie bojowe.

PHGCOM (fotograf), Moneta przedstawiająca Aleksandra Wielkiego i króla Porosa na słoni, ok. 322 r. p.n.e.,
wikimedia.org, domena publiczna

Źródło: PHGCOM, *Moneta przedstawiająca Aleksandra Wielkiego i króla Porosa na słoni*, Moneta, dostępny w internecie:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexander_the_Great_fighting_King_Porus.jpg [dostęp 13.04.2021], domena publiczna.

Ptolemeusz I

jeden z diadochów, dowódców Aleksandra. Po śmierci Aleksandra on i jego potomkowie
rządzili Egiptem. Okres rządów dynastii zakończył się wraz ze śmiercią słynnej Kleopatry
VII w 30 r. p.n.e., kiedy Egipt opanowali Rzymianie.

Marie-Lan Nguyen (fotograf), „Popiersie Ptolemeusza I”, pomiędzy 300–282 r. p.n.e., Luwr, Paryż, Francja,
wikimedia.org, domena publiczna

Źródło: Marie-Lan Nguyen, *Popiersie Ptolemeusza I*, 300, Rzeźba, Luwr, Paryż, Francja, dostępny w internecie:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ptolemy_I_Soter_Louvre_Ma849.jpg [dostęp 16.04.2021], domena publiczna.

Sarissa

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PEZXVY9zm>

Wymowa słowa sarissa w języku łacińskim, online-skills, CC BY 3.0

Źródło: online-skills, *Wymowa słowa sarissa w języku łacińskim*, licencja: CC BY 3.0.

Nagranie dźwiękowe przedstawia wymowę słowa sarissa, które w języku łacińskim brzmi: sarissa.

(z greckiego: σάρισα, ἥ; sārīsa, łacińskie: sarissa) charakterystyczna długa włócznia, wyposażenie hoplitów w falandze macedońskiej. Była dłuższa od włóczni stosowanych wcześniej w falandze Greków.

Satrapia

okręg administracyjny w imperium perskim doby Achemenidów.

Seleukos

jeden z diadochów, dowódców Aleksandra; założyciel dynastii Seleukidów, którzy po śmierci Aleksandra zarządzili na ziemiach dawnej Persji.

Massimo Finizio (fotograf), *Popiersie Seleukosa*, po 281 r. p.n.e., Narodowe Muzeum Archeologiczne, Neapol, Włochy, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Seleuco_I_Nicatore.JPG), CC BY-SA 2.0

Źródło: Massimo Finizio, *Popiersie Seleukosa*, Rzeźba, Narodowe Muzeum Archeologiczne, Neapol, Włochy, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Seleuco_I_Nicatore.JPG [dostęp 16.04.2021], licencja: CC BY-SA 2.0.

Symmachia

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PEZXVY9zm>

Wymowa słowa symmachia w języku greckim, online-skills, CC BY 3.0

Źródło: online-skills, *Wymowa słowa symmachia w języku greckim*, licencja: CC BY 3.0.

Nagranie dźwiękowe przedstawia wymowę słowa symmachia, które w języku greckim brzmi: symmachija.

(z greckiego: συμμαχία, ἡ; symmachīa – przymierze wojskowe, sojusz, związek), związek zbrojny greckich miast-państw (porównaj: Związek Morski, Związek Koryncki).

Związek Koryncki

zbrojny sojusz greckich miast-państw z Macedonią, rządzoną przez Filipa II, utworzony w 337 r. p.n.e. po przegranej przez Greków bitwie pod Cheroneą. Najważniejszym celem utworzenia tej symmachii była organizacja wspólnej wyprawy przeciw Persom.

Słownik pojęć został opracowany na podstawie:

- *Mała Encyklopedia Kultury Antycznej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1990 r.
- Władysław Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 2003 r.

Notatki ucznia

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Galeria

Edmund Ollier, „Falanga macedońska”, 1882 r., ilustracja z: „Cassell's illustrated universal history”, s. 469, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Macedonian_phalanx.jpg), domena publiczna

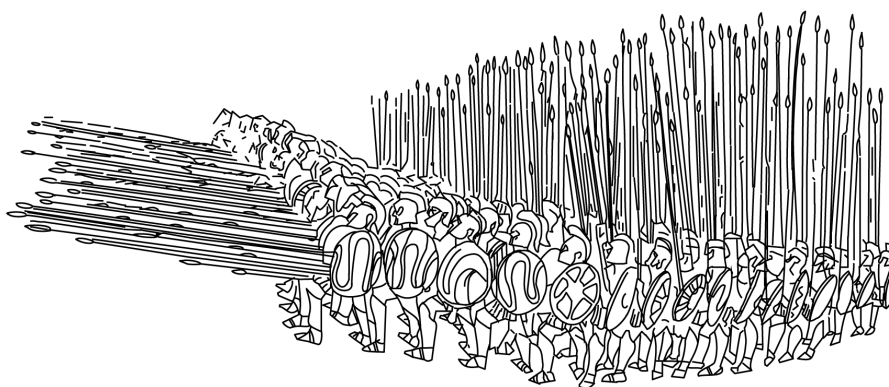
Źródło: Edmund Ollier, *Falanga macedońska*, 1882, Ilustracja, dostępny w internecie:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Macedonian_phalanx.jpg [dostęp 13.04.2021], domena publiczna. Skan z książki, wersja elektroniczna: <https://archive.org/details/cassellsillustr02olligoog/page/n491/mode/1up>.

Gunnar Bach Pedersen (fotograf), Rzeźba głowy Filipa II, króla Macedonii, ok. 336 r. p.n.e., Gliptoteka Ny Carlsberg, Kopenhaga, Dania, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Filip_II_Macedonia.jpg), domena publiczna

Źródło: Gunnar Bach-Pedersen, *Popiersie Filipa II, króla Macedonii*, 336, Rzeźba, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Filip_II_Macedonia.jpg [dostęp 13.03.2021], domena publiczna.

Falanga macedońska, online-skills, CC BY 3.0; opracowano na podstawie: Macedonian phalanx, 1984 r., ilustracja z May, Elmer; Stadler, Gerald; Votaw, John; Griess, Thomas, „Ancient and Medieval Warfare: The History of the Strategies, Tactics, and Leadership of Classical Warfare”, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Makedonische_phalanx.png), domena publiczna

Źródło: online-skills, *Falanga macedońska*, 1984, Ilustracja, dostępny w internecie:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Makedonische_phalanx.png [dostęp 13.04.2021], domena publiczna. opracowano na podstawie: Macedonian phalanx, 1984 r., ilustracja z May, Elmer; Stadler, Gerald; Votaw, John; Griess, Thomas, „Ancient and Medieval Warfare: The History of the Strategies, Tactics, and Leadership of Classical Warfare”.

Charles de Brun, „Bitwa pod Granikiem”, 1665 r., Luwr, Paryż, Francja, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Charles_Le_Brun,_Le_Passage_du_Granique,_1665.png), domena publiczna

Źródło: Charles de Brun, *Bitwa pod Granikiem*, 1665, Olej na płótnie, Luwr, Paryż, Francja, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Charles_Le_Brun,_Le_Passage_du_Granique,_1665.png [dostęp 13.04.2021], domena publiczna.

Jan Bruegel Starszy, „Bitwa pod Issos” (detal), 1602 r., Luwr, Paryż, Francja, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:O_La_Bataille_d%27Issus_-_Jan_Brueghel_I%27Ancien_(d%C3%A9tail).JPG), domena publiczna
 Źródło: Jan Bruegel Starszy, *Bitwa pod Issos*, 1602, Olej na płótnie, Luwr, Paryż, Francja, dostępny w internecie:
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:O_La_Bataille_d%27Issus_-_Jan_Brueghel_I%27Ancien_\(d%C3%A9tail\).JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:O_La_Bataille_d%27Issus_-_Jan_Brueghel_I%27Ancien_(d%C3%A9tail).JPG) [dostęp 13.04.2021], domena publiczna.

Mozaika przedstawiająca starcie Aleksandra z Dariuszem, odnaleziona w 1831 roku podczas wykopalisk w Pompejach. Stanowi prawdopodobnie rzymską kopię obrazu Filoksenosa z Eretrii, który w czasach hellenistycznych przedstawił spotkanie dwóch władców na polu bitwy. Pierwotny obraz został wykonany na zlecenie Kasandra, jednego z diadochów. Mozaika ma prawie trzy metry szerokości i ponad pięć metrów długości, Narodowe Muzeum Archeologiczne, Neapol, Włochy, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexandermosaic.jpg), CC BY-SA 3.0
 Źródło: Magrippa, *Mozaika przedstawiająca starcie Aleksandra z Dariuszem, odnaleziona w 1831 roku podczas wykopalisk w Pompejach.*, Mozaika, Narodowe Muzeum Archeologiczne, Neapol, dostępny w internecie:
<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexandermosaic.jpg> [dostęp 16.04.2021], licencja: CC BY-SA 3.0.

Giovanni Antonio Pellegrini, „Aleksander i ciało Dariusza”, 1708 r., Muzeum Kunstpalast, Düsseldorf, Niemcy, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexander_and_the_Body_of_Darius.jpg), domena publiczna

Źródło: Giovanni Antonio Pellegrini, *Aleksander i ciało Dariusza*, 1708, Olej na płótnie, Muzeum Kunstpalast, Düsseldorf, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giovanni_Antonio_Pellegrini_-_Alexander_at_the_Corpse_of_the_Dead_Darius_-_Google_Art_Project.jpg [dostęp 13.04.2021], domena publiczna.

PHGCOM (fotograf), Moneta przedstawiająca Aleksandra Wielkiego i króla Porosa na słoni, ok. 322 r. p.n.e., [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexander_the_Great_fighting_King_Porus.jpg), domena publiczna

Źródło: PHGCOM, *Moneta przedstawiająca Aleksandra Wielkiego i króla Porosa na słoni*, Moneta, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexander_the_Great_fighting_King_Porus.jpg [dostęp 13.04.2021], domena publiczna.

Popiersie umierającego Aleksandra Wielkiego, II w. p.n.e., Narodowe Muzeum Azerbejdżanu, Baku, Azerbejdżan, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dying_Alexander.jpg), CC BY-SA 3.0

Źródło: Urek Meniashvili, *Popiersie umierającego Aleksandra Wielkiego*, Rzeźba, Narodowe Muzeum Azerbejdżanu, Baku, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dying_Alexander.jpg [dostęp 13.04.2021], licencja: CC BY-SA 3.0.

Hans Burgkmair, „Hektor, Aleksander Wielki i Juliusz Cezar”, 1516 - 1519 r., Królewskie Muzeum Narodowe, Amsterdam, Holandia, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hector_van_Troje,_Alexander_de_Grote_en_Julius_Caesar_als_drie_helden_uit_de_Oudheid_Die_Drei_Gvten_Haiden_(titel_op_object)_Helden_en_Heldinnen_(serietitel),_RP-P-OB-4362.jpg), CC0 1.0

Źródło: Hans Burgkmair, *Hektor, Aleksander Wielki i Juliusz Cezar*, 1516, Ilustracja, Królewskie Muzeum Narodowe, Amsterdam, Holandia, dostępny w internecie:

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hector_van_Troje,_Alexander_de_Grote_en_Julius_Caesar_als_drie_helden_uit_de_Oudheid_Die_Drei_Gvten_Haiden_\(titel_op_object\)_Helden_en_Heldinnen_\(serietitel\),_RP-P-OB-4362.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hector_van_Troje,_Alexander_de_Grote_en_Julius_Caesar_als_drie_helden_uit_de_Oudheid_Die_Drei_Gvten_Haiden_(titel_op_object)_Helden_en_Heldinnen_(serietitel),_RP-P-OB-4362.jpg) [dostęp 6.05.2021], licencja: CC 0 1.0.

Moneta Antygonosa I, pomiędzy 306–270 r. p.n.e., [forumancientcoins.com](https://www.forumancientcoins.com), CC BY 3.0

Źródło: *Moneta Antygonosa I*, 306, Moneta, dostępny w internecie: <https://www.forumancientcoins.com/catalog/roman-and-greek-coins.asp?param=71048q00.jpg&vpar=552&zpg=82417&fld=https://www.forumancientcoins.com/Coins2/> [dostęp 15.04.2021], licencja: CC BY 3.0.

Lysippos, „Popiersie Arystotelesa”, pomiędzy 390–300 r. p.n.e., Luwr, Paryż, Francja, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aristoteles_Louvre.jpg), CC BY-SA 2.5

Źródło: Lysippos, Eric Gaba, *Popiersie Arystotelesa*, 390, Rzeźba, Luwr, Paryż, Francja, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aristoteles_Louvre.jpg [dostęp 15.04.2021], licencja: CC BY-SA 2.5.

Magrippa (fotograf), Mozaika przedstawiająca starcie Aleksandra z Dariuszem (detal), Narodowe Muzeum Archeologiczne, Neapol, Włochy, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexandermosaic.jpg), CC BY-SA 3.0

Źródło: Magrippa, *Mozaika przedstawiająca starcie Aleksandra z Dariuszem*, Mozaika, Narodowe Muzeum Archeologiczne, Neapol, Włochy, dostępny w internecie: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexandermosaic.jpg> [dostęp 16.04.2021], licencja: CC BY-SA 3.0.

August Pertryl, „Hetajrowie podczas szarży”, 1913 r., ilustracja z: Marshall Monroe Kirkman, „History of Alexander the Great”, 1913 r., s. 107, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Companions_of_Alexander_the_Great.jpg), domena publiczna

Źródło: Marshall Monroe Kirkman, August Pertryl, *Hetajrowie podczas szarży*, 1913, Ilustracja, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Companions_of_Alexander_the_Great.jpg [dostęp 16.04.2021], domena publiczna. ilustracja z: Marshall Monroe Kirkman, „History of Alexander the Great”, 1913 r., s. 107.

Marie-Lan Nguyen (fotograf), „Popiersie Ptolemeusza I”, pomiędzy 300–282 r. p.n.e., Luwr, Paryż, Francja, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ptolemy_I_Soter_Louvre_Ma849.jpg), domena publiczna

Źródło: Marie-Lan Nguyen, *Popiersie Ptolemeusza I*, 300, Rzeźba, Luwr, Paryż, Francja, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ptolemy_I_Soter_Louvre_Ma849.jpg [dostęp 16.04.2021], domena publiczna.

Massimo Finizio (fotograf), Popiersie Seleukosa, po 281 r. p.n.e., Narodowe Muzeum Archeologiczne, Neapol, Włochy, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Seleuco_I_Nicator.jpg), CC BY-SA 2.0

Źródło: Massimo Finizio, *Popiersie Seleukosa*, Rzeźba, Narodowe Muzeum Archeologiczne, Neapol, Włochy, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Seleuco_I_Nicator.jpg [dostęp 16.04.2021], licencja: CC BY-SA 2.0.

Bibliografia

- Kopaliński W., *Słownik mitów i tradycji kultury*, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 2003 r.
- Kulesza R., *Aleksander Wielki*, Wydawnictwo Mada, Warszawa 2009.
- *Mała Encyklopedia Kultury Antycznej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1990 r.
- Plutarch z Cheronei, *Żywoty sławnych mężów*, tłum. Tadeusz Sinko, Wrocław 1955
- Wolski J., *Historia powszechna. Starożytność*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2020.
- Ziółkowski A., *Historia powszechna. Starożytność*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.